

**Васильєва О. О.**

доктор економічних наук, доцент

**Фесенко Е. О.**

студент

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

## **ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Здоров'я населення є важливою складовою економічної продуктивності, фундаментом, на якому формується добробут суспільства і сталий економічний розвиток. Поліпшення здоров'я населення в довгостроковій перспективі неодмінно призводить до покращення загальноекономічної результативності.

Здоров'я – це вираження економічних відносин, що пов'язані з охороною та зміцненням фізичного, психічного і соціального благополуччя людини.

Людина – найвища цінність суспільства, а здоров'я, носієм якого вона є, зумовлює гармонійний розвиток людини і тим самим є запорукою всебічного розвитку суспільства. Думка про те, що освічені і здорові люди здатні до більш продуктивної праці, тобто до виробництва більшого капіталу, висловлювалась такими відомими вченими, як Г. Беккер, К. Маркс, Д. Рікардо, А. Сміт, С. Струмилін та ін.

Американський економіст Р. Лукас розробив теоретичну модель економічного зростання, яка, окрім традиційних факторів праці та фізичного капіталу, враховує також фактор освіти. А. Зон та Дж. Муйскен, на основі моделі Р. Лукаса, розробили теоретичну модель економічного зростання, яка враховує також здоров'я населення. Їхня модель дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язок між споживанням та витратами на охорону здоров'я, а також сутність складних суспільно-економічних явищ, таких як старіння населення та ранній вихід на пенсію.

З економічної точки зору здоров'я і освіта є двома ключовими складовими людського капіталу. Саме вони, як показали лауреати Нобелівської премії Т. Шульц і Г. Беккер, складають основу економічної продуктивності особистості. Поряд із добробутом окремих родин, здоров'я населення в цілому є важливим фактором, що дозволяє покращити рівень життя, сприяє економічному зростанню і розвитку економіки в масштабі всього суспільства [1].

Країни з низьким рівнем здоров'я населення, як правило, зустрічаються з багатьма труднощами на шляху до економічного прогресу. І навпаки, приклади стрімкого економічного зростання «економічного дива», такі, як промислова революція в Великобританії, розквіт південних штатів в США на початку ХХ століття, швидкий розвиток країн на півдні Європи та Східної Азії в 1950-1960-х рр., свідчать про те, що в цих країнах відбувались значні досягнення в покращенні здоров'я населення, якості і доступності послуг систем охорони здоров'я, зростання ефективності у боротьбі з хворобами та покращення якості харчування. Скорочення смертності, що спостерігається протягом останніх 200

років в більшості країн Європейського регіону багато в чому пов'язане із зростанням калорійності їжі, що споживається, яка, в свою чергу, є одним із найважливіших факторів, що впливають на продуктивність населення, а також із досягненнями системи охорони здоров'я та розробкою нових медичних технологій.

Окремим аспектом досліджень щодо переваг від покращення здоров'я населення є економічний ефект від запобігання захворюваності. Хвороби населення скорочують річні доходи як на рівні держави, так і на рівні окремої особи, а в довгостроковій перспективі негативно впливають на економічне зростання. Економічний ефект від запобігання захворюванням в цілому є дуже високим.

Залежність між низьким рівнем здоров'я населення та бідністю простежується в багатьох інших країнах. Саме тому покращення здоров'я населення вважається одним із інструментів подолання бідності, а інвестиції в охорону здоров'я посідають чільне місце в програмах міжнародних організацій по ліквідації бідності, які на даний момент діють в багатьох країнах з низьким рівнем доходів.

Розбіжності в стані здоров'я населення в різних країнах значною мірою можуть пояснювати розбіжності в темпах економічного зростання, навіть якщо стандартні макроекономічні параметри залишаються без змін. На сьогодні вагомими економічними втратами від високого рівня захворюваності особливо сильно відобразились на економічному розвитку африканських країн.

Економічне відставання більшості африканських країн статистично пояснюється високим рівнем захворюваності, демографічною ситуацією, що склалась, і не пов'язане з економічними і політичними рішеннями. Так, було встановлено, що високий рівень захворюваності на малярію, за інших рівних умов, призводить до зниження економічного зростання на один і більше відсотків за рік.

Зростання доходу на душу населення в результаті покращення здоров'я населення відображає лише один із аспектів існуючої залежності. Якщо навіть припустити, що здоров'я населення не впливає на дохід, економічний добробут все одно б зростав за рахунок покращення здоров'я населення, перш за все через збільшення тривалості життя. Зростання тривалості життя, окрім прямого впливу на збільшення тривалості працездатного продуктивного періоду, опосередковано впливає на зростання економічного добробуту. Так, сім'ї, що живуть довше, схильні до більшого інвестування зароблених ресурсів в освіту і у власне здоров'я, так як перспектива довгого і здорового життя дозволяє їм користуватися доходами від власних інвестицій не тільки в середньо-, але і в довгостроковій перспективі [2].

Відомо, що існує чотири канали, через які здоров'я впливає на економіку (як на рівні суспільства, так і окремої людини). Це підвищення продуктивності, збільшення пропозиції робочої сили, підвищення вмінь та навичок в результаті інтенсивнішого навчання, збільшення заощаджень для інвестицій у фізичний та людський капітал. В свою чергу, здоров'я населення, як уже зазначалось, залежить від багатьох факторів (детермінант): генетичної спадковості,

навколишнього середовища, способу життя, умов проживання і праці (доступ до якісних послуг охорони здоров'я, освіта, рівень достатку, роду занять), а також різних соціально-економічних факторів.

Вплив здоров'я на пропозицію праці неоднозначний і потребує додаткових досліджень. З одного боку, гарне здоров'я зменшує кількість лікарняних днів, що веде до збільшення кількості робочих днів. Але, з іншого боку, здоров'я також впливає на рішення працювати через його вплив на зарплату, переваги й вподобання, а також очікувану тривалість життя. Вплив здоров'я на пропозицію робочої сили через кожен з цих каналів не завжди очевидний. Так, якщо заробітна плата залежить від продуктивності, то, з одного боку, працівники з кращим здоров'ям продуктивніші і тому, очевидно, покращення здоров'я приводить до підвищення зарплат і, таким чином, веде до посилення стимулів до праці (ефект заміщення). З іншого боку, краще здоров'я може означати вищі кумулятивні доходи за певний період і, таким чином, більш ранній вихід зі складу робочої сили (ефект доходу).

Згідно теорії людського капіталу, працівники з кращою освітою продуктивніші й отримують вищу зарплату. Оскільки існує тенденція до того, що діти з кращим здоров'ям та харчуванням показують кращу успішність в навчанні та пропускають менше занять, покращення здоров'я в юний період життя означає вищу продуктивність в подальші роки. Крім цього, внаслідок тісного зв'язку між здоров'ям і очікуваною тривалістю життя, особи із кращим здоров'ям отримують сильніші стимули для інвестування у власну освіту і підвищення кваліфікації – для них нижча ставка амортизації набутих навиків.

Стан здоров'я особи або суспільства може впливати не лише на рівень доходу, але й на його розподіл між заощадженням і споживанням, а також на бажання інвестувати. Люди із гарним здоров'ям, як правило, живуть довше, і тому частка заощаджень у них може бути вищою, ніж у людей із слабшим здоров'ям. За інших рівних умов, населення, у якого зростає очікувана тривалість життя, показує збільшення заощаджень. Це також може приводити до збільшення граничної схильності до інвестування у фізичний та інтелектуальний капітал.

Підсумовуючи, можна відмітити, що існує багато шляхів, за якими здоров'я впливає на економічні результати як окремої людини, так і суспільства в цілому. Важливим питанням на макроекономічному рівні залишаються можливості кількісного та якісного дослідження здоров'я населення та його впливу на загальну макроекономічну продуктивність та на економічне зростання країн.

### **Література:**

1. Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. New York : Columbia University Press, 1964. 187 p.
2. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / пер. з англ. О. Васильєва [та ін.] ; наук. ред. Є. Литвин. К. : Port-Royal, 2001. 594 с.